

Spanje in 24 etappes

Gerard Jacobs zwierf voor Volkskrant Reizen zigzag door historisch Spanje, in 24 etappes. Hij verbleef in paradors, hotels in monumentale gebouwen. Op internet beschrijft hij uitgebreid de hele tocht per etappe, gelardeerd met foto's van Grand Koning, en geeft hij praktische reisinformatie.
www.volkskrantreizen.nl/parador.

Reizen als een vorst 9 Cangas de Onís
Aan de rivier de Ulla, bij de Ulla, in Cangas de Onís, in de provincie Lugo, in de regio Galicië, in het noordwesten van Spanje. Hier begon Gerard Jacobs zijn reis naar Santiago de Compostela. Hij reisde met een huurauto en een huurmotor. Hij reisde met een huurauto en een huurmotor. Hij reisde met een huurauto en een huurmotor.

Doen & Laten

■ **Jacobspad**
Ook wel *camino*. De wandeltocht duurt minimaal vijf weken. Beste periode: mei tot september. Juli en augustus zijn te heet en te druk. De winter op de hoogvlakte van Castilië-León is streng.

■ **Overnachten**
Je kunt langs de route overnachten in herbergen. Ze zijn soms gratis, meestal betaal je een paar euro voor een (stapel)bed op een (gescheiden) slaapplek. Je hebt wel een *credencial* nodig, een pelgrimspaspoort. Dat krijg je in Roncesvalles of in een aantal pleisterplaatsen langs de route. Je kunt het ook aanvragen bij Het Genootschap van Sint Jacob in Utrecht. Langs de route liggen ook goedkope commerciële herbergen en hotelletjes, soms met douche en wasmachine, bijna altijd met internet. Uitgebreide informatie over route en paspoort: www.santiago.nl.

■ **Lezen**
Iedere gram tekst die je loopt of fietst, dus boeken hebben *pelgrims* meestal bij zich. Om voor vertrek te lezen: *Tot voet naar Santiago de Compostela*, praktische reisgids, uitgave van Elm (2008). *Pelgrim zonder God* van Herman Ypema, Pandora 2007. Vrijwillig lopen in omgekeerde richting van Compostela naar Amsterdam. De *Omweg naar Santiago* van Ceas Nootboom, Atlas 2007.

■ **Paradors**
Veel middeleeuwse kloosters en kastelen zijn de afgelopen tachtig jaar omgebouwd tot luxe hotels: de Paradors do Turismo, een keten die de geschiedenis van Spanje in ere houdt. Tot de mooiste paradors behoren het Hostal Dos Reis Católicos in Santiago de Compostela en het Hostal San Marcos in León. Vroeger overnachten hier de pelgrims op weg naar Compostela. Alle Paradors op www.paradors.es/en/.

Het kasteel van Clavijo (grote foto), twee *camino*-wandelars onderweg, daaronder een deel van de Mezquita in Córdoba (Zuid-Spanje) met Jacobus de Moredor en rechts het monument van Roncesvalles. Foto's: Grand Koning

Oorlogspad

Spanje Jacobspad

De pelgrimstocht naar Santiago is een beroemde. Gerard Jacobs reist erheen voor zijn jeugdheld, en ontdekt een harde geschiedenis.

Het spookt op de Pas van Ibañeta. De toppen van de Pyreneeën zijn in mist gehuld. Soms doet een wandelaar op, onderweg naar Roncesvalles over de Jacobsweg, de eeuwenoude pelgrimroute naar Santiago de Compostela. Soms scheurt er een *camion* langs, geladen met boomstammen en wijkt de wandelaar geschrokken uit. Hier op de grens van Frankrijk en Spanje lopen de pelgrims over asfalt en moeten zij vertrouwen op de Voorzienigheid.

Het is nog 790 kilometer naar Santiago, meldt een bus in Roncesvalles naar het Collegiate Real, een klooster waar armzalige pelgrims kunnen overnachten. In het aangrenzende kapittelhuis staat de grafmonument van Sancho 'de Sterke', een van de legendarische ijzervetters uit Navarra die in de 12de eeuw de Moren bevochten. In een glas-in-loodraam wordt de slag bij Navas de Tolosa uitgebeeld, waarin de moslims voor het eerst massaal verslagen werden door de christenen.

Sancho heeft zijn ogen op de hemel gericht, niet op de moslims die hem omringen. Hij zit hoog te denken, onastastbaar, het zwaard gebogen. Alsof de vijand hem niet kan deren, beschermd door hogere machten.

Maar ik kom niet voor Sancho de Sterke. Ik ben in Roncesvalles voor Roelant, of Rólan zoals hij hier wordt genoemd, de held uit het Roelantslied, een van de oudste heldendichten uit onze literatuur. Het Roelantslied prikkelde mijn verbeelding als kind, en verstoort me mijn nachtrust, nog voordat ik Wijnnetto las, en Biggles, de

papieren helden uit mijn jeugd. De nobele, heldhaftige Roelant, die hier in Roncesvalles lafhartig werd vermoord door de Saracenen, een naam die mij deed huiveren: bloedstortende moslims met kromzwaarden die het christendom bedreigden.

'Hoog zijn de bergen en somber de dalen', herinner ik mij. 'Grauw de rotsen, sinister de passen', dreunden wij klassikaal onder het toezend oog van de leraar, een broeder op sandalen in een bruine pij met een wit kord om zijn middel. Hele passages komen terug in mijn herinnering: 'De heidenen hebben ongelijk en de christenen zijn in hun recht.'

Het werd er ingestampt. Net als de rekentafels en de namen van de grote rivieren.

Nu sta ik naast het monument dat voor de galante Roelant is opgericht op de plek waar hij sneuvelde, het zwaard in de hand, het woord van God op zijn lippen. Maar zijn naam is met zwarte verf besmeurd. De replica van zijn zwaard Durendal, waarmee hij volgens mijn leraar 'duizenden ongelovigen' doodde, is eraf geknipt, evenals de slingerknotsen. En de vanden hebben in grove letters hun naam achtergelaten: ETA, de Basische onafhankelijkheidsbeweging. Veel Basken haaten Roelant. Roelant blijkt het geesteskind van oorlogszuchtige Franse monniken die eeuwen na de veldslag het Roelantslied schreven om de christelijke wereld te mobiliseren tegen de moslims.

Volgens de Spaanse versie van de Roelantslegende stak Karel de Grote de Pyreneeën over, plunderde Pamplona en beladen met buit en geroofde maagden trok hij zich terug. In de vallei van Roncesvalles werd de achterhoede van zijn leger, geleid door Roelant, overvallen door wraakzuchtige Basken. Christenen, net als Roelant. Geen hondertduizenden Saracenen, zoals het Roelantslied beweert, geen Moren, geen moslims. Zo wordt het verhaal hier verteld.

En dus wordt het monument voor Roelant op de Pas van Ibañeta, neergezet in de jaren van de Franco-dictatuur, keer op keer door de strijdbare Basken beklaagd.

Beneden in het dal beginnen de pelgrims aan hun tocht. Te voet, op de fiets. Eerst zuidwaarts door de uitlopers van de Pyreneeën naar Pamplona en Puente la Reina, en dan westwaarts naar León, en verder naar Santiago en de kust van de Atlantische Oceaan.

In Santiago liggen de beenderen en botten van de apostel Jacobus. 'De Moredor' wordt hij bewonderend genoemd. Ooit, zo gaat de legende, toen de moslims het Iberisch schiereiland hadden veroverd en de laatste christenen hun toevlucht hadden gezocht in het onherbergzame noorden, in de bergen van Asturië en Cantabrië, daalde Jacobus op zijn witte strijdsneer uit de hemel en doodde hij, op één dag, meer dan zeventien duizend Moren en Saracenen. Na Jeruzalem en Rome werd Santiago de Compostela de belangrijkste bedevaartplaats voor de christenen. Op het Jacobspad vierden ze hun overwinning op de islam.

Eeuwenlang duurde die strijd tussen christenen en moslims en overal in Spanje en Portugal vind je de bewijzen van die 'botsing der beschavingen'.

Want elke overwinning werd gevolgd met de bouw van een kerk of kathedraal, vaak op de fundamenten van een moskee. Of met een klooster waar strijdvadige monniken hun intrek namen, kruisvaarders die hun God dienden met het zwaard. En met een legende, zoals het Roelantslied, even onverwonderbaar als de kastelen die verzen op de heuveltoppen van Navarra, Castilië-León, La Mancha en al die andere koninkrijken die nu samen Spanje vormen.

Steeds meer pelgrims lopen over het Jacobspad. Twintig jaar geleden waren het er een paar honderd, in 2008 al meer dan honderddertigduizend. Sommigen hebben maanden geleden in onze achtertuin in Linschoten, anderen stapten op hun paard in het Franse Le Puy of op de fiets in Roncesvalles.

Allemaal zijn ze op weg naar de grote kathedraal op het Prazo do

Obradoiro in Compostela. Ze trekken door de bergen van Baskenland, Navarra en Rioja, over de eindeloze vlaktes van Castilië-León, en dan omhoog door de Montes de León naar Galicië. Van herberg naar herberg volgen ze de gele pijlen die naar Santiago wijzen, van *refugio* naar *auberge*, soms in ganzenpauze over de landweggetjes.

Ik ben met de auto en sla bij Logroño (kilometerpaal 612,6) af naar het zuiden. Op het einde van een doodlopende weg ligt het dorp Clavijo, hoog op een steele rots met uitzicht, kilometers ver, over de vlakte vol wijnranken. Op de rots ligt een Arabisch kasteel uit de 9de eeuw. In deze vlakte verscheen Jacobus voor het eerst uit de hemel op zijn witte ros en haakte hij duizenden moslims in de pan. Zijn witte bloedsmeurde zwaard werd het symbool van de Ridders van Santiago en siert hun tuniek, wit met een bloedrood zwaard. Overal langs de pelgrimroute vind je de beeltenis van Jacobus, fier te paard, het zwaard geheven, de moslims vertrappend onder de hoeven van zijn witte ros. Je vindt hem in kerken en kathedraalen, op de gevels van huizen en hotels, op koffiebekers en T-shirts.

Maar ik ben de enige bezoeker in Clavijo. Hier klimmen geen vermoeide, zonerbrande, lichtbepakte wandelaars meer tegen de berghelling op in het voetspoor van Jacobus de Moredor. De pelgrims van weleer zijn wandelaars geworden. De middeleeuwse pelgrimroute is veranderd in een spiritueel wandelpad.

Slechts een enkeling loopt de pelgrimroute nog om religieuze redenen, zoals een echtpaar uit België: 'Wij lopen om God te danken, mijnheer. Voor alles wat wij gekregen hebben in het leven.' Dat vertellen ze bij het Hostal de San Marcos in León, het voormalige hoofdkwartier van de Ridders van Santiago. 'Acht kleinkinderen, mijnheer. En de negende komt in de lente.'

Sommige wandelaars zijn oud, zoals Fred en Jerry die bezweert de berg bij O Cebreiro (kilometerpaal 154,7) opkomen. Twee broers. Fred is 78 en al vijftig jaar missionaris in Nigeria, Jerry is een paar jaar jonger en woon 'back home' in Canada. 'Mijn vrouw gaf ons de reis cadeau', vertelt Jerry. 'Voor mijn 75ste verjaardag.'

Maar de meeste wandelaars zijn jong, zoals de Zwitser die vertrekt uit zijn huis in de bergen omdat hij 'zichzelf wilde terugvinden' en die nu, meer dan vijf maanden later, samen met zijn vriendin het Prazo do Obradoiro in Santiago oploopt, intens gelukkig, barstensvol energie, hondsmond. Met God heeft hij niets.

Hele dorpen langs de wandelroute leven nu van de *pelgrims*, zoals de wandelaars, nog steeds hardnekkig worden genoemd. In Foncoba-

Fred grinnikt. 'Ze is advocaat.' 'Ik mist haar iedere dag.' 'Don't sell the house yet, sweetheart.'

Fred weer: 'Ze dacht: die komt nooit meer terug.'

Ze hebben pret. Ze hebben de bagage vooruitgestuurd. Dat mag op hun leeftijd, vinden ze. Fred: 'God is heus niet kinderachtig.'

Ze hebben elkaar de afgelopen vijftig jaar weinig gezien. Ze lopen om elkaar beter te leren kennen. En Fred bereidt zich voor 'op de laatste fase' van zijn leven. 'De tijd raakt op', zegt hij nonchalant. Ze slaan de armen om elkaar heen en lopen lachend het laatste stuk van de berg op.

Maar de meeste wandelaars zijn jong, zoals de Zwitser die vertrekt uit zijn huis in de bergen omdat hij 'zichzelf wilde terugvinden' en die nu, meer dan vijf maanden later, samen met zijn vriendin het Prazo do Obradoiro in Santiago oploopt, intens gelukkig, barstensvol energie, hondsmond. Met God heeft hij niets.

Hele dorpen langs de wandelroute leven nu van de *pelgrims*, zoals de wandelaars, nog steeds hardnekkig worden genoemd. In Foncoba-

don, hoog in de Montes de León, liggen huizen in puin. Maar tussen de ruïnes zijn de afgelopen jaren drie herbergen verzeen waar iedere nacht wel honderd wandelaars overnachten. In augustus zijn het vooral Spanjaarden, vertelt de jonge Canadese die de Albergue de Frajo runt. De rest van het jaar komen met name Duitsers. Verder: 'Koreanen, Fransen, Nederlanders.'

Als de sneeuw valt, vertrekt ze naar Marokko, of India. En dan Australië. 'Go with the flow', zegt ze. 'Dan gebeuren de wonderen van zelf.'

Miro wandelt strandend Santiago binnen. Hij leep de camino elf keer. Het is nu nog nooit zo druk geweest, vertelt hij voor de kathedraal. Miro komt uit Barcelona en leep de route binnen vier weken. 'Por que?' Hij vertelt verbaasd. 'Ik loop. In september is de route het mooiste. In mei.' Hij heeft geen andere reden. De kathedraal in Santiago, de apostel Jacobus, de strijd tegen de islam, het is niet zijn wereld. Hij hoeft geen altaar, hij vrees het va-gueur niet. De hel evenmin. Hij doet geen boete. Hij zegt geen dank. Hij loopt, hij verkent zijn grenzen. Hij ontmoet mensen. 'Vannoggen een Koreaan. Net nog een Mexicaan. Dat is de camino.'

